

Teaching Guide

Identifying Data					2024/25
Subject (*)	Augmentative and Alternative Communication in Special Education		Code	652438026	
Study programme	Mestrado Universitario en Psicoloxía Aplicada				
Descriptors					
Cycle	Period	Year	Type	Credits	
Official Master's Degree	2nd four-month period	First	Obligatory	3	
Language	SpanishGalician				
Teaching method	Face-to-face				
Prerequisites					
Department	Psicoloxía				
Coordinador	Gomez Taibo, Maria Luisa	E-mail	luisa.gomez.taibo@udc.es		
Lecturers	Gomez Taibo, Maria Luisa	E-mail	luisa.gomez.taibo@udc.es		
Web					
General description	<p>As persoas con trastornos graves e severos do desenvolvemento presentan xunto con outras dificultades, graves problemas no eido da comunicación. É posible que as súas habilidades de comunicación sexan non intencionais, que os seus actos comunicativos teñan intencionalidade pero non a amosen no nivel simbólico e mais é posible que xa estean comezando a comunicarse con símbolos. En calqueiera dos casos hai que apoialas para que poidan realizar as transicións cara a seguinte etapa da comunicación. Para poder axudalas non só hai que ter en conta á persoa con discapacidade senon tamén aos interlocutores, quen poden non saber como desenvolver un estilo de comunicación responsivo, senon tamén a contorna que pode non estar proporcionando oportunidades para a comunicación. Neste sentido cómpre desenvolver valoracións ecolóxicas, e identificar e recoñecer as modalidades comunicativas idiosincrásicas da persoa para entendelas como actos comunicativos potenciais. É a partires desta valoración que se poderá elixir a vía cara a intervención axeitada.</p>				

Study programme competences / results

Code	Study programme competences / results
A5	Being able to perform a psychological evaluation in the context of a scientific investigation.
A7	Knowing to track on a case by choosing appropriate and realistic objectives.
A13	Knowing and being able to use the different models, theories, methods and assessment and intervention techniques that are specific of the different areas of research in Applied Psychology, and developing a critical attitude typical of the scientific spirit.
A14	Being able to analyze the bibliographic documentation necessary for a research work.
A15	Being able to critically analyze the scientific literature.
A19	Knowing and complying with the deontologic obligations of Applied Psychology.
B2	Capacity for organization and planning.
B7	Ethical commitment.
B10	Motivation for quality.
B12	Decision-making.
B15	Ability to work with an interdisciplinary team.
B18	Ability to work autonomously.
C3	Using the basic tools of information and communication technologies (ICT) necessary for the exercise of the profession and for lifelong learning.
C4	To develop for the exercise of an open, educated, critical, committed, democratic and supportive citizenship, capable of analyzing reality, diagnose problems, develop and deploy solutions based on knowledge and oriented to common good.
C7	To assume as professionals and citizens the importance of lifelong learning.

Learning outcomes

Learning outcomes	Study programme competences / results		
Reconocer la comunicación como un continuo de habilidades que comprende desde el uso de formas emergentes hasta la utilización de modalidades simbólicas.	AR13 AR19	BR7 BR10	CC4
Ampliar el foco de la evaluación y de la intervención para incluir además del comunicador principiante los aspectos sociales y físicos del entorno de comunicación.	AR5 AR13	BR7 BR10	CC4
Reconocer la producción de comunicación intencional e inferir e interpretar la intencionalidad de la conducta potencialmente comunicativa a partir de formas y modalidades comunicativas	AR5 AR13 AR19	BR7 BR10 BR12	CC4
Llevar a cabo el proceso de valoración de habilidades comunicativas del comunicador principiante y de sus interlocutores así como analizar el entorno de comunicación.	AR5 AR13 AR19	BR2 BR7 BR10 BR12	CC4 CC7
Aplicar inventarios ecológicos, realizar valoración de la preferencia y recabar información para la identificación y verificación de actos potencialmente comunicativos.	AR5 AR13	BR2 BR7 BR10 BR12	CC4 CC7
Diseñar programas de intervención poniendo en relación los resultados de la valoración con el establecimiento y priorización de objetivos funcionales de intervención.	AR5 AR7 AR13 AR19	BR2 BR7 BR10 BR12	CC4 CC7
Conocer las técnicas de CAA y la contribución de los dispositivos de alta y baja tecnología al proceso de comunicación.	AR7 AR13 AR19	BR7 BR10 BR12	CC3
Conocer y aplicar las técnicas de intervención dirigidas a incrementar la responsividad de los interlocutores y a la creación de oportunidades para comunicar.	AR7 AR13 AR19	BR2 BR7 BR10 BR12	CC3 CC4 CC7
Aplicar procedimientos de instrucción para fortalecer, realizar y sustituir los actos comunicativos potenciales así como para su generalización y mantenimiento.	AR7 AR13 AR19	BR2 BR7 BR10 BR12	CC4 CC7
Acceso, selección y gestión de las fuentes de información relevantes para la práctica profesional.	AR13 AR14 AR15	BR15 BR18	CC3 CC7
Trabajar en equipo y, en su caso, de forma interdisciplinar.		BR15	CC4

Contents	
Topic	Sub-topic
Tema 1. Desarrollo de habilidades comunicativas y comunicación aumentativa y alternativa	1.1. Procesos evolutivos en los comunicadores principiantes 1.2. Influencia de la discapacidad sobre el desarrollo comunicativo 1.3. El desarrollo de la competencia comunicativa
Tema 2. Evaluación de las habilidades comunicativas	2.1. Cómo evaluar las habilidades comunicativas de comunicadores principiantes 2.2. Identificación y verificación de actos comunicativos potenciales: IPCA 2.3. Matriz de comunicación 2.4. Otros instrumentos
Tema 3. Sendas de la intervención de la comunicación aumentativa y alternativa	3.1. Senda interpretativa 3.2. Senda de realce 3.3. Senda de sustitución

Tema 4: Intervención de la comunicación no simbólica	4.1. Enfoques no simbólicos: educación responsiva, enseñanza naturalista prelingüística 4.2 Otros programas para promover el aprendizaje a través de la interacción activa
Tema 5: Intervención de la comunicación aumentativa y alternativa simbólica	5.1. Enfoques de intervención naturalistas frente a enfoques estructurados 5.2. Estrategias para comunicadores principiantes 5.3. Estrategias de enseñanza de habilidades comunicativas básicas 5.4. Estrategias de aumento del input lingüístico

Planning				
Methodologies / tests	Competencies / Results	Teaching hours (in-person & virtual)	Student's personal work hours	Total hours
Mixed objective/subjective test	A5 A7 A13 B12	2	8	10
Collaborative learning	A13 B2 B15 C3	10	5	15
Oral presentation	A13 B2 B10 B15 C3	1	4	5
Document analysis	A5 A13 A14 A15 B18 C3 C7	6	12	18
Case study	A7 A13 A14 A15 B15 B18 C3	3	12	15
Supervised projects	A5 A7 A13 A19 B7 B10 B12 C4 C7	2	8	10
Personalized attention		2	0	2

(*)The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Methodologies	
Methodologies	Description
Mixed objective/subjective test	O alumnado terá que superar unha ou varias probas mixtas que consistirá na combinación de preguntas tipo test e preguntas de resposta breve.
Collaborative learning	O alumnado, organizado en pequenos grupos, traballará colaborativamente para resolver aquelas tarefas e actividades indicadas polo profesorado.
Oral presentation	O alumnado, organizado en pequenos grupos, deberá realizar unha exposición oral ante o resto de compañeiros de clase das tarefas e actividades indicadas polo profesorado.
Document analysis	Análise de documentos audiovisuais e en papel, relevantes para a intervención comunicativa das persoas que necesitan a comunicación aumentativa e alternativa.
Case study	Nas sesións presentaránse mostras reais que serán obxecto de análise a través do traballo colaborativo en pequenos grupos. Deste xeito situarase ao alumnado ante situacións concretas de avaliación e intervención en materia de CAA.
Supervised projects	A posta en práctica das diferentes tarefas e actividades de tipo individual ou grupal que serán realizadas nas sesións servirán para aplicar os contidos teóricos traballados previamente e facilitar así unha aprendizaxe autónoma por parte do alumnado.

Personalized attention	
Methodologies	Description
Supervised projects Collaborative learning Case study	O profesor prestará atención personalizada ao alumnado para o seguimento das diferentes actividades que se vaian propoñendo ao longo do curso.

Assessment			
Methodologies	Competencies / Results	Description	Qualification

Supervised projects	A5 A7 A13 A19 B7 B10 B12 C4 C7	Avaliaranse nas restantes metodoloxías.	0
Mixed objective/subjective test	A5 A7 A13 B12	Para superar a materia, o alumnado realizará unha ou varias probas escritas con preguntas tipo test e preguntas de resposta breve sobre os contidos da materia.	40
Oral presentation	A13 B2 B10 B15 C3	O alumnado, por grupos, realizará unha presentación oral dos contidos propostos ante o resto dos compañeiros. Valorarase a calidade da exposición, a relevancia dos contidos seleccionados na presentación e a demostración da súa comprensión.	40
Document analysis	A5 A13 A14 A15 B18 C3 C7	Ao longo do curso iranse propoñendo distintas tarefas e actividades (lecturas, traballo con materiais, documentos audiovisuais, etc.) sobre as que o alumnado deberá traballar tomando en consideración as orientacións do profesorado. Estes contidos serán avaliados na/s proba/s mixta/s.	0
Case study	A7 A13 A14 A15 B15 B18 C3	O alumnado presentará o estudo dun caso proposto de acordo aos seus intereses profesionais ou académicos	20

Assessment comments

OPCIÓN

A

Alumnado

con dedicación completa: asistencia/participación nas actividades de clase

igual ou superior ao 80%:

a)

Elaboración e presentación dun estudo de caso (40%).

b) Proba/s escrita/s (tipo proba mixta) sobre os contidos da materia (60%).

OPCIÓN

B

Alumnado con recoñecemento de dedicación a tempo parcial e dispensa académica

de exención de asistencia, segundo establece a "Norma que

regula o réxime de dedicación ao estudo e a permanencia e a progresión dos

estudantes de grao e mestrado universitario na Universidade da Coruña" (aprobada

en Consello de Goberno do 28 de xuño do 2016):

Elixirá, ao comezo do curso, entre a opción A ou:

- Un exame escrito sobre os contidos teórico-prácticos da materia (50%), así como a presentación dun traballo no que realice igualmente un estudo de caso (50%)

OBSERVACIÓNS

ADICIONAIS:

1. Para superar a materia cómpre obter unha puntuación do 50% do peso de cada unha das partes obxecto de avaliación (presentacións, traballos e exame).

2. A convocatoria de xullo estará sometida aos mesmos criterios que a convocatoria de maio.

3.

Segundo establecen as "Normas de avaliación, revisión e reclamación das

cualificacións dos estudos de grao e mestrado universitario" (aprobada o

19/12/2013 e modificada o 30/04/2014) no Art. 21.2: Considerarase como "Non presentado" (NP) a aquel estudante que, estando matriculado na materia, non concurra ás distintas actividades de avaliación que se establecen para o curso académico.

Así,

será cualificado como "Non presentado" cando:

a)

Non complete o proceso de avaliación continua, nas condicións que figure na

guía docente, ou

b) Non entregue o traballo nin se presente á proba do período oficial de avaliación.

3. No relativo á realización fraudulenta (plaxio) das tarefas, actividades ou calquera tipo de proba de avaliación, a cualificación axustarase ao establecido no artigo 14. 4) Normas de avaliación, revisión e reclamación das cualificacións dos estudos de grao e mestrado universitario: "Na realización de traballos, o plaxio e a utilización de material non orixinal, incluído aquel obtido a través da internet, sen indicación expresa da súa procedencia e, se é ou caso, ou permiso do seu autor/a, poderá ser considerada causa de cualificación de suspenso na actividade. Todo iso sen prexuízo das responsabilidades disciplinarias ás que puidese haber lugar tras o correspondente procedemento"

4. Asimesmo, en calquera caso, aplicarase á realización fraudulenta (plaxio) das probas de avaliación a seguinte modificación aprobada no Regulamento disciplinar do estudantado da UDC (Consello de Goberno do 28/06/2023), artigo 11, apartado 4 b), que establece a "[c]ualificación de suspenso na convocatoria en que se cometa a falta e respecto da materia en que se cometese: o/a estudante será cualificado con ?suspenso? (nota numérica 0) na convocatoria correspondente do curso académico, tanto se a comisión da falta se produce na primeira oportunidade como na segunda. Para isto, procederase a modificar a súa cualificación na acta de primeira oportunidade, se fose necesario".

5. Segundo se recolle nas distintas normativas de aplicación para a docencia universitaria nesta materia incorporase a perspectiva de xénero. Entre outras medidas, usarase linguaxe non sexista, utilizarase bibliografía de autores/as de ambos sexos e propiciarase a intervención en clase de alumnos e alumnas. Traballarase para identificar e modificar prexuízos e actitudes sexistas e influirase na contorna para modificalos e fomentar valores de respecto e igualdade. No caso de detectar situacións de discriminación por razón de xénero, proporanse accións e medidas para corrixilas.

Basic

- Gómez Taibo, María Luisa (2020). *Comunicación simbólica: Comunicación aumentativa y alternativa*. Madrid: Pirámide

Cannella, H. I., O'Reilly, M. F., & Lancioni, G. E. (2005). Choice and preference assessment research with people with severe to profound developmental disabilities: a review of the literature. *Research in Developmental Disabilities*, 26 (1), 1-15.

Downing, J. E. (2005). Teaching communication skills to students with severe disabilities. Baltimore: Paul H. Brookes

Green, C. W., Reid, D. H., White, L. K., Halford, R. C., Brittain, D. P., & Gardner, S. M. (1988). Identifying reinforcers for persons with profound handicaps: Staff opinion versus systematic assessment of preferences. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 21, 31-43.

Hill, K. (2009). Data collection and Monitoring AAC intervention in the Schools. *Perspectives on Augmentative and Alternative Communication*, 18 (2), 58-64. <https://doi.org/10.1044/aac18.2.58>

Kovac, T. M., Frisbie, A., y Moore, S. M. (2016). Using ongoing outcomes based assessment and monitoring to drive intervention in AAC. *Perspectives of the ASHA Special Interest Groups*, 1 (12), 153-163. <https://doi.org/10.1044/persp1.SIG12.153>

Kern, L., Vorndran, C. M., Hilt, A., Ringdahl, J. E., Adelman, B.E. & Dunlap, G. (1998). Choice as an intervention to improve behavior: A review: a review of the literature. *Journal of Behavioral Education*, 8 (2), 151-169.

Light, J. C., Beukelman, D. R., & Reichle, J. (2003). *Communicative competence for individuals who use AAC. From research to effective practice*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brooks

Reichle, J., Beukelman, D.R., & Light, J. C. (2002). *Communication and Language Intervention Series. Exemplary Practices for Beginning Communicators. Implications for AAC*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brooks

Reichle, J., York, J., & Sigafoos, J. (1991). *Implementing augmentative and alternative communication. Strategies for learners with severe disabilities*. Baltimore: Paul H. Brookes

Rowland, C., & Schweigert, P. (1993). Analyzing the communicative environment to increase functional communication. *Journal fo the Association for Persons with Severe Handicaps*, 18 (3), 161-176.

Rowland, C., & Schweigert, P. (2004). *First things. Early communication for the pre-symbolic child with disabilities*. US Department of Education: Oregon Health & Science University

Siegel-Causey, E., & Guess, D. (1989). Enhancing nonsymbolic communication interactions among learners with severe disabilities. Baltimore. Paul H. Brookes Publishing Co.

Sigafoos, J., Arthur-Kelly, M., & Butterfield, N. (2006). *Enhancing Everyday Communication for Children with Disabilities*. Baltimore: Paul H. Brookes

Sigafoos, J. (1999). *Creating opportunities for Augmentative and Alternative Communication: Strategies for Involving People with Developmental Disabilities*. AAC, 15, 183-190.

Sigafoos, J., & Dempsey, R. (1992). Assessing choice making among children with multiple disabilities. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 25 (3), 747-755.

Schlosser, R., y Braun, U. (1994). Efficacy of AAC interventions: Methodologic issues in evaluating behavior change, generalization, and effects. *Augmentative and Alternative Communication* 10 (4), 207-223. <https://doi.org/10.1080/07434619412331276920>

Schlosser, R. W. (2003). *The Efficacy of Augmentative and Alternative Communication. Toward evidence-based practice*. London: Academic Press.

Warren, S. F., & Reichle, J. (1992). *Communication and Language Intervention Series: Vol.1. Causes and Effects in Communication and Language Intervention*. Baltimore: Paul H. Brookes

Warren, S. F., & Reichle, J. (1993). *Communication and Language Intervention Series: Vol. 2. Enhancing children's communication*. Baltimore: Paul H. Brooks

Warren, S. F. & Rogers-Warren, A. K. (1985). *Teaching functional language. Generalization and maintenance of language skills*. Austin, TX: Pro-Ed.

Cannella, H. I., O'Reilly, M. F., & Lancioni, G. E. (2005). Choice and preference assessment research with people with severe to profound developmental disabilities: a review of the literature. *Research in Developmental Disabilities*, 26 (1), 1-15.

Downing, J. E. (2005). Teaching communication skills to students with severe disabilities. Baltimore: Paul. H. Brookes

Green, C. W., Reid, D. H., White, L. K., Halford, R. C., Brittain, D. P., & Gardner, S. M. (1988). Identifying reinforcers for persons with profound handicaps: Staff opinion versus systematic assessment of preferences. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 21, 31-43.

Hill, K. (2009). Data collection and Monitoring AAC intervention in the Schools. *Perspectives on Augmentative and Alternative Communication*, 18 (2), 58-64. <https://doi.org/10.1044/aac18.2.58>

Kovac, T. M., Frisbie, A., y Moore, S. M. (2016). Using ongoing outcomes based assessment and monitoring to drive intervention in AAC. *Perspectives of the ASHA Special Interest Groups*, 1 (12), 153-163. <https://doi.org/10.1044/persp1.SIG12.153>

Kern, L., Vorndran, C. M., Hilt, A., Ringdahl, J. E., Adelman, B.E. & Dunlap, G. (1998). Choice as an intervention to improve behavior: A review: a review of the literature. *Journal of Behavioral Education*, 8 (2), 151-169.

Light, J. C., Beukelman, D. R., & Reichle, J. (2003). *Communicative competence for individuals who use AAC. From research to effective practice*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brooks

Reichle, J., Beukelman, D.R., & Light, J. C. (2002). *Communication and Language Intervention*

Series. Exemplary Practices for Beginning Communicators. Implications for AAC. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes. Reichle, J., York, J., & Sigafoos, J. (1991). Implementing augmentative and alternative communication. Strategies for learners with severe disabilities. Baltimore: Paul. H. Brookes. Rowland, C., & Schweigert, P. (1993). Analyzing the communicative environment to increase functional communication. Journal for the Association for Persons with Severe Handicaps, 18 (3), 161-176. Rowland, C., & Schweigert, P. (2004). First things. Early communication for the pre-symbolic child with disabilities. US Department of Education: Oregon Health & Science University. Siegel-Causey, E., & Guess, D. (1989). Enhancing nonsymbolic communication interactions among learners with severe disabilities. Baltimore. Paul H. Brookes Publishing Co. Sigafoos, J., Arthur-Kelly, M., & Butterfield, N. (2006). Enhancing Everyday Communication for Children with Disabilities. Baltimore: Paul H. Brookes. Sigafoos, J. (1999). Creating opportunities for Augmentative and Alternative Communication: Strategies for Involving People with Developmental Disabilities. AAC, 15, 183-190. Sigafoos, J., & Dempsey, R. (1992). Assessing choice making among children with multiple disabilities. Journal of Applied Behavior Analysis, 25 (3), 747-755. Schlosser, R., y Braun, U. (1994). Efficacy of AAC interventions: Methodologic issues in evaluating behavior change, generalization, and effects. Augmentative and Alternative Communication 10 (4), 207-223. <https://doi.org/10.1080/07434619412331276920> Schlosser, R. W. (2003). The Efficacy of Augmentative and Alternative Communication. Toward evidence-based practice. London: Academic Press. Warren, S. F., & Reichle, J. (1992). Communication and Language Intervention Series: Vol.1. Causes and Effects in Communication and Language Intervention. Baltimore: Paul H. Brookes Warren, S. F., & Reichle, J. (1993). Communication and Language Intervention Series: Vol. 2. Enhancing children's communication. Baltimore: Paul H. Brookes. Warren, S. F. & Rogers-Warren, A. K. (1985). Teaching functional language. Generalization and maintenance of language skills. Austin, TX: Pro-Ed.

Complementary	
---------------	--

Recommendations

Subjects that it is recommended to have taken before

Subjects that are recommended to be taken simultaneously

Subjects that continue the syllabus

Other comments

Os contidos e actividades serán accesibles para todo o alumnado. No caso do alumnado con diversidade funcional ou NEAE facilitarase a adquisición das competencias da materia dun xeito inclusivo, de acordo as recomendacións e axustes razoables propostos pola Unidade de Atención á Diversidade (ADI).

(*)The teaching guide is the document in which the URV publishes the information about all its courses. It is a public document and cannot be modified. Only in exceptional cases can it be revised by the competent agent or duly revised so that it is in line with current legislation.